

Overvågningskapitalismen er ikke en metafor, den er reel.

Den parasiterer vores tilværelse døgnet rundt, året rundt. Og nu —for de nye generationer— fra vugge til grav. Det er en usædvanlig situation som knuger sjælelivet og presser sproget og det ubevidste til deres yderste. Psykoanalysen må hjælpe til at finde nye enge dertil.

Fra den første masseproduktionskapitalisme omkring 1900-tallet, der købte arbejdskraften i de timer jobbet stod på, over de styringslogikker som koncernkapitalismen indførte efter anden verdenskrig med inddragelse af 'fritiden' i regnskabet idet forbrugsøkonomien blev mere og mere presserende, står vi i dag i den redelighed, at selv den 'hviletid' som blev os tildelt (ikke uden klassekamp, må vi huske på, dvs. ikke uden arbejdernes oprør, fagbevægelserne m.m.), ud fra devisen 8 timers arbejde, 8 timers fritid, 8 timers hvile, er taget fra os. Vi er hele tiden 'på'. For det er nemlig os selv (vores 'data', vores 'opmærksomhed', vores 'wellness'), der nu er varen, og som enhver vare kan den købes og sælges, af "forbrugerne". Algoritmernes 'operante betingning' (det hedder sådan på 'psykolog-dansk'), har konkrete følger. (Se bl.a. David Runcimans udmærket bog: *Overdragelsen. Hvordan vi gav magten til, staten, selskaber og kunstig intelligens*. 2024).

Det er lige så langsomt begyndt at gå op for os hvilken monstrøs kolonisering vi bliver udsat for, og hvordan denne tilstand præsenterer sig som den skinbarlige sandhed, nødvendighed og uundgåelighed, lige som tidligere tiders erobringstogter blev fremstillet som den rene civilisatoriske fremskridt.

Fra år 2000 er det finanskapitalismen der tager teten i den økonomiske styring efter den daværende brist af dotcom-boblen, hvormed radikaliseres det projekt som neoliberalismen havde linet op, med de nedskæringer og privatiseringer der kom i kølvandet af new public management (hvilket var en måde at holde profitraten i hævd på bekostning af en undergravning af hvad de tidligere nævnte sociale kampe havde opnået).

Denne nye kolonisering har vundet indpas efterhånden som den individualisering der følger de stigende krav om optimering på arbejdsmarkedet, ligeledes er kommet til at præge de sociale relationer og hvad der i dag synes at fremstå som et industrialiseret kærlighedsliv. Den enkelte skal nu ikke nøjes med at sælge sin arbejdskraft eller sine færdigheder, han/hun skal simpelthen sælge sig selv i kraft af sin 'profil'.

Situationen omkring kærlighedslivet i dag og —hvad skal vi kalde det?— kærlighedsmarkedet, illustrerer dette meget godt. Indførelsen af 'datingsapp'erne har unægteligt medført en ændring i kærlighedsøkonomien; i hvert fald har den inddraget et nyt aspekt i dens fortrædeligheder.

Siden tidernes morgen har spørgsmålet om relationen mellem lyst og pligt været regulerende for måden hvorpå kroppenes cirkulation har foregået. Statens udformning spiller en væsentlig rolle deri. I den forbindelse har kapitalismens udbredelse og den sideløbende genopdragelse af andre sociale former ('modernisering' som det er blevet kaldt i en bevægelse der har udnævnt alt andet som 'underudviklet') forfægtet en sekularisering som vi hellere må give os til at studere nærmere i vores sammenhæng (jf., bl.a., Talal Asad *Formations of the Secular*, Stanford, 2003).

Freud overvejede den 'moderne nervøsitet' i forhold til den 'sexualmoral', som den industrielle kapitalisme befordrede; Lacan spurgte til kontraceptionens indvirkning på ønskets dialektik i forbrugskapitalismen; spørgsmålet for os i dag er måske hvordan overvågningskapitalismen medfører en afsubjektivering ved at sætte den enkelte i en slags 'permanent subjektiv undtagelsestilstand' (for at bruge en formulering Peter Andreasen af og til anvendte), hvor den enkelte ikke ved om han/hun er købt eller solgt, idet den Anden, subjektet henvender sig til, ikke er i stand til at mobilisere nogen form for ønske, men udelukkende forholder sig til de foreskrifter, algoritmerne giver disse nye forbrugsvarer. I den serie som Politiken hen over denne sommer har udfoldet under overskriften « Ung kærlighed », hvor unge mennesker er blevet spurgt om deres erfaringer med kærlighedslivet og herunder 'datingsapp', er det i hvert fald tydeligt nok at denne 'new normal' udsætter den enkelte for en anderledes nervøsitet end de hidtil velkendte.

Der er helt sikkert brug for at studere de subjektiveringsbetingelser som vores samtid byder på. Det er hvad vores kommende aktiviteter vil bestræbe sig på. Blandt andet ved at spørge sig om psykoanalysens plads i det 21. århundrede.

For hvad berettiger i grunden psykoanalysens gang på jorden, hvis ikke netop dens evne til at finde og følge subjektet dér hvor det befinder sig?

I den sammenhæng er det interessant at bemærke, at i den før omtalte artikel fra 1908, taler Freud om *Die 'kulturelle' Sexualmoral und die moderne Nervosität* og sætter 'kulturelle' i anførelsestegn. Det er faktisk ikke helt ueffent. For han understreger dermed at problematikken ikke må behandles som lutter kontingent (henført til denne eller hin 'kultur') men som noget der vedrører et strukturelt anliggende (dvs., i hans terminologi, til hvordan Ødipus- og Kastrationskomplekserne forvaltes). Dette indebærer en logisk problematik som rækker ud over identitetsspørgsmålet (især i dettes imaginære former), og rejser i stedet spørgsmålet om « objektet *a* » som determinerende for subjektiveringerne.

'Psykoanalysen i det 21. århundrede' angår derfor « *a* »'s status som subjektiveringens mulighedsbetingelser overhovedet. Hvilket kræver, ikke blot en kritik af de ontologiske opfattelser som en mere eller mindre hovedløs tilgang til dette 'objekt' foranlediger, men også en genoptagelse af ønskedialektikkens falliske forudsætninger. Alle sammen sager som selvsagt udfordrer « Freuds materialisme » (spørgsmål som jeg arbejder på lige for tiden, vis første del kan læses her).

o.c.
august 2024